

SOSIALISME I NORGE

Dette materialet er lagd for å være en hjelp til å finne fram til de viktigste motsigelsene i diskusjonene om sosialismen i forbindelse med prinsippprogrammet. Det er lagd av en kamerat til bruk i hans avdeling. Vi synes det er nyttig, og sender det derfor ut til alle partimedlemmer i distriktet. Vi vil imidlertid understreke at vi ikke har tatt stilling til hvordan Kalle framstiller motsigelsene eller til utvelgelsen av stoffet. Det er en hjelp til et du sjøl skal tenke.

DSAU

BILAG TIL:

Kamp og seier

oktober 1984

Hva er de grunnleggende uenighetene bak diskusjonen om kap. 5 i UPP?

PRINSIPPROGRAMMET KAPITEL 5

Kjersti Botnedals alternative forslag til kapitel 5 står på s. 95-100 i det grønne heftet (UPP).

Diskusjonen dreier seg om "arbeiderklassen skal gripe makta direkte og organisere seg som herskende klasse" (slik formulerer KB det), eller om det også etter revolusjonen vil være nødvendig med et byråkrati i statsapparatet osv. Flertallet mener det siste; Dette byråkratiet kan bare elimineres etter hvert etter som produktivkreftene (teknologien) blir utvikla. Mindretallet (KB) mener at produktivkreftene er langt nok utvikla allerede, det som det vil stå om etter revolusjonen, er klassekampen.

Pål Steigan kritiserer KB for å være idealist og se bort fra alle de materielle forholdene som gjør det umulig for arbeiderklassen å etablere en direkte makt slik KB snakker om.

DIREKTE MAKT ELLER DEMOKRATISKE RETTIGHETER?

Spørsmålet kan også stilles slik: Er flertallets forslag til kap 5 et program for at arbeiderklassen skal være den herskende klassen under sosialismen, og streker det opp bra nok midler for at arbeiderklassen skal kunne holde på makta, utvikle sosialismen mot kommunismen og fjerne den klassemessige arbeidsdelinga mellom arbeider og borger, mellom hånndsarbeid og åndsarbeid. Eller sikrer kap. 5 bare arbeiderklassen demokratiske rettigheter, men ikke makta?

KLASSEKAMP ELLER UTVIKLE PRODUKTIVKREFTENE?

Den motsigelsen som ligger under alt dette er gammel i marxismen-leninismen. Er det slik at hovedoppgava etter revolusjonen vil bli å utvikle produktivkreftene? At uten å utvikle teknologien osv. vil det ikke være mulig å utvikle sosialismen mot kommunismen.

Eller er det klassekampen, dvs. kampen om å revolusjonere produksjonsforholdene som er avgjørende?

Litt skjematisk kan en si at Flertallet i programkomiteen står for det første, Botnedal for det siste.

KVINNEKAMPEN OG PRODUKTIVKREFTENE

Denne motsigelsen dukker også opp i diskusjonen om kvinnekampen og sosialismen. Må kvinnene "vente" til produktivkreftene har blitt mye mer utvikla, eller er det mulig med kvinnefrigjøring med det teknologiske nivået vi har idag? Eller er kvinnekampen og kraftig framgang i den en nødvendig forutsetning for å få utvikla teknologien i ei retning som gavner kvinnene?

Kvinnespørsmålet er behandla på disse sidene i UPP: 21, 22, 39-40, 61-62, 71-72.

NOEN UTDRAG AV DISKUSJONEN OM KAPITEL 5

se også intervju med
gjersti B i Klassekampen 4/84

Interju med Kjersti Botnedal 26.5 om DEMORRATI, DEMOKRATISKE RETTER, MAKT!

Av ROALD HELGHEIM

— At du til slutt røysta mot betar ikkje at du er usamd i alt som står i utkastet. Kva var avgjerande for at du ikkje kan slutte deg til heilskapen?

— For eit kommunistisk parti er det avgjerande kva syn dei har på det framtidige samfunnet. Hovudgrunnen til at eg røysta mot er det synet på sosialismen som kjem til uttrykk i utkastet til kapittel 5. Det er dette kapitlet som mest har fått merkelappen «nytenking» eller «nyorientering». Det meiner eg det ikkje er, så lenge det som går for å vere nytenking berre dreier seg om demokrati og ytringsfridom under sosialismen.

— Men det verkur ikkje som det har vore stor usemje i demokrati-spørsmålet?

— Nei, men eg meiner at langt meir problematisk enn retten til ytringsfridom er retten til makt og kven som skal ha makta i den nye staten, og kor snart arbeiderklassen skal ta makta direkte. Fleirtalsvetaket er gjennomsyra av kor venskeleg dette er, og kor naudsynt det difor vil vere med eit byråkrati. Arbeiderklassen kan berre ta makta «når det er mogleg».

— Du meiner med andre ord at det sår tvil om arbeiderklassens leiande rolle. Men det handlar vel ikkje berre om eit naudsynt byråkrati, det handlar om kva slags endringar som først er naudsynt for å bryte ned arbeidsdelinga, å omskape samfunnets økonomi osv., for å hindre at eit nytt borgarskap skal ta makta etter revolusjonen?

— Også eg meiner sjølv sagt at det trengst ekspertar under sosialismen, men eg trur ikkje på at vi først og fremst mobiliserer arbeidsfolk til revolusjon for større ytringsfridom, men for at dei skal ta over styringa straks, ikkje delta i eit «lik-som-demokrati» til tida er mogen. Den viktigaste arbeidsdelinga i samfunnet er mellom kjønna, og mellom dei styrande og dei som blir styrt. Arbeidsdelinga mellom dei styrande og dei som blir styrt meiner eg arbeiderklassen kan bryte ned fort og effektivt.

— Men noko bra er det vel i utkastet?

— I den grad det representerer nytenking i rett lei gjeld det serleg kapittel 4, «Kapitalismen i Norge», sjølv om det er uferdig. Store deler av dette er då også samrøystes oppslutning om,

• Sist laurdag presenterte vi det nye utkastet til prinsippprogram for AKP(m-l), med kommentar frå formannen i programkomiteen, Pål Steigan.

• Kjersti Botnedal og Eivind Stø røysta hhv. mot og fråhaldande til det endelege utkastet, og vi har bedt dei kommentere dette.

sjølv det også finst viktige motsetnader. Tvilen som var sådd i det første utkastet om

spørsmålet om væpna revolusjon er også etter mitt syn utrydd. Det er bra.

— Likevel forkastar du utkastet som heilskap. Meiner du med det at dine innvendingar er avgjerande for om dette blir eit marxist-leninistisk program eller ikkje?

— Som sagt er det deler eg ikkje er usamd i, men dei veikskapane eg har peika gjev det ei gal innretning. Det vil føre til at partiet, om utkastet blir vedtatt som no, vil gå i gal lei. Sterkare vil eg ikkje uttrykke det, seier Kjersti Botnedal.

I KK 20.8 utdyper Kjersti dette mer:

Demokrati og direkte makt

Gudmund Valderhaug finner fire ganger så mange forpliktende uttalelser om demokrati i flertallets forslag til prinsippprogram enn i mitt. Som jeg har sagt tidligere både i intervju og i debatten: Jeg er ikke uettlig i noen av disse demokratiske rettighetene. Men vi har dem allerede under kapitalismen. Hvorfor vi skal lage et program for sosialismen med krav om rettigheter som vi allerede har i dag som det viktigste har jeg vanskelig for å skjønne.

Som det skulle framgå av de tre foregående innlegga mine, ser jeg på demokrati i et helt annet perspektiv. Å få tale- og trykkefrihet, få lov til å skrive veggaviser, er ikke noe nytt for arbeiderklassen. Å få et arbeid som i innhold gjør arbeideren til et helt menneske det er noe nytt. Dette krever at arbeidet både er manuelt og intellektuelt, at de både produserer og beslutter. Arbei-

derpartiet vet at dette er et behov hos arbeiderklassen og har laga sin klasseløse teori om medbestemmelse, jeg mener det dreier seg om klassens makt. At arbeiderklassen skal ta hele kaka, ikke bare få rett til å konkurrere med eksperter» og «kontrollere» byråkratiet. Så vidt jeg kan skjønne er dette forskjellen på en kommunistisk og et sosialdemokratisk demokratitradisjon. Du står i dag på ei linje om at arbeidsfolk skal få rett til å organisere seg, og litt etter hvert få makt og delta i beslutningene (upp s. 58). Dette er en sosialdemokratisk tankegang. Den er ikke grensesprengende, ditt demokratisyn krever ingen revolusjon. Det er dette demokratisynet jeg har prøvd å få fram i forslaget mitt — å legge vekt på borgerlig-demokratiske fri- og rettigheter har derfor vært underordna.

Kjersti Botnedal

Utdrag fra innlegg av KB (KK 18.6) der hun begrunner forslaget sitt. Utgangspunktet er: Arbeidsdelinga under sosialismen.

Den marxistiske teorien om arbeidsdeling henviser til bakgrunn for klasse- delinga, og maktforholda disse skaper. Problemet er at et mindretall er satt til å styre et flertall, at kvinner undertrykkes av menn, at landsbygda tappes for ressurser og byene svulmer opp. Det er denne arbeidsdelinga sosialismen skal bryte med. Hvorvidt vi greier dette vil være mål på om vi beveger oss i retning mot kommunismen (mindretallsforslaget 5.3.6).

FPP har store vansker med å begrunne at arbeiderklassen ikke skal gripe makta i staten direkte etter en sosialistisk revolusjon. I 5.1.3 sies det: «I administrasjonen av staten og økonomien må arbeiderklassen og folket sine demokratiske organisasjoner trekkjast med for å kontrollere arbeidet. Når det er møgeleg må makt og beslutninger overføres til det arbeidende folket direkte.»

I 5.4.6 blir det slått fast at den nye teknologien gir et materielt grunnlag for at «de som gjer underordna og rutineprega jobber blir frigjort til å skolere seg slik at dei kan konkurrere med ekspertane. Dermed kan arbeiderklassen og folket taka stadig større direkte del i leinga av statsadministrasjonen og produksjonen.»

Arbeiderklassen skal etter FPPs forslag få mer makt etter hvert, eller når det er møgeleg. Dessuten skal arbeiderklassen bli skolert slik at den kan konkurrere med ekspertene.

Skal arbeiderklassen som klasse konkurrere med enkeltpersoner fra byråkratiet? De som har tenkt å forsvare dette dokumentet har ha i mente at FPP ikke med ett ord forsvare kulturrevolusjonære metoder for å sikre arbeiderklassen mer og mer direkte makt. FPP snakker kun om konkurranse med ekspertene uten å nevne med ei setning hvem disse ekspertene er. Er det par-

tiet (AKP), er det den gamle borgerlige intelligentsiaen. Er det en ny intelligentsia, hvem blir i så fall rekruttert til høyere utdanning, og hvilken ideologi bygger utdanningssystemet på?

Dette er den største svakheten ved hele forslaget, feilen er så stor at dersom denne sosialismen blir AKPs ledestjerne tror jeg den norske arbeiderklassen betakker seg. Oppstår det en revolusjonær situasjon i dette landet gjør ikke arbeiderklassen revolusjon for moro skyld, for å gi makta til ekspertane, og «når det er møgeleg» få litt mer makt sjøl.

FPP stiller problemene helt på hue. Hovedspørsmålet i denne debatten må bli: Assen sikre att arbeiderklassen organiseres som herskende klasse?

Dette er mindretallsforslagets utgangspunkt. Det forutsetter et høyt produktjonsnivå – det forutsetter at arbeiderklassen har avslørt parlamentarismen, og det forutsetter at arbeiderklassen krever noe mer enn stemmerett, forsamlings- og organisasjonsrett. Mindretallsforslaget tar utgangspunkt i en arbeiderklasse som er dritlei av å sitte i bedriftsforsamlinger, kvalitetssirkler, råd og utvalg uten å ha ett ord den skulle ha sagt. Reell makt er kravet – dette gir ikke FPP svar på, de stiller ikke en gang spørsmålet.

I stedet for å skrive et program for norske forhold, på norsk har vi fått et langt utkast fullt av forutsetninger som ikke bygger på Norge, men helt andre land og hisotriske faser.

Ekspertane, partiet og regjeringa

At partiet må skilles fra statsapparatet i langt større grad enn Sovjet og Kina har greid det er ei bra forutsetning som FPP gjer. Men gjennomgangstonen blir i stedet at staten til enhver tid må betraktes som

Assen skal arbeiderklassen klare å kontrollere byråkratiet? Hva forutsetter en slik kontroll?

(De to spaltene til venstre er viktigst.)

en fiende. Forsåvidt en naturlig konsekvens av at det ikke er arbeiderklassen som har ledelsen i staten, men ekspertane.

Skal arbeiderklassen utvikle en stat etter sitt bruk må den knuse den gamle staten. Dette greide ikke Oktoberrevolusjonen (se bl.a. Lenin col w. 33). Men både Pariserkommunen og Oktoberrevolusjonen hadde satt det på dagsorden.

Forslaget til prinsippprogram snakker ikke om denne nye typen statsorganer. FPP behandler ikke staten som et maktorgan for arbeiderklassen. Arbeiderklassens sstat må nødvendigvis organisere skolevesen, presse, forskningsinstitusjoner, planøkonomi: Kort sagt denne staten må – som Manifestet uttrykte det – være proletariatet organisert som herskende klasse.

Hvem er statsledelsen?

Det er også interessant å se hvordan FPP forestiller seg valg til denne staten, og hvordan FPP ser for seg partiets rolle i det hele.

I 5.1.3 står det at «... revolusjonen sikrar makta for ei revolusjonær regjering med brei støtte i arbeiderklassen og folket og organisasjonane deira.» Videre står det om regjeringa at denne må «straks bryta ned viktige deler av det gamle statsbyråkratiet

og erstatta det med eit nytt statsapparat som er lojalt mot folket og sosialismen.» En kan spørre seg hvem «revolusjonen» er og hvem som er lojal «mot folket og sosialismen». Den første regjeringa velges av «revolusjonen», siden velges regjeringa etter prinsippene for valg til Pariserkommunen om Oktoberrevolusjonen 1917 (5.5.5). Det er verdt å merke seg at det er regjeringa, og ikke de revolusjonære massene som skal knuse det gamle statsapparatet.

Ergo blir det regjeringa sine behov, og ikke den nye herskende klassens behov som bestemmer hvilket statsapparat som tjener «folket og sosialismen».

Under avsnittet om kommunistpartiet (5.7.2) står det klart at partiet ikke skal diktere over regjeringa.

Hvem kan være sikre på at denne sosialismen ikke blir et diktatur for ekspertene (en borgerlige intelligentsia)?

Ingen er garantert noe som helst, og dette gjør meg ytterst skeptisk. Dersom uklarheten har til hensikt å forene alle fløyene i partiet er jeg fullstendig uenig i metoden. Det er langt lettere å leve med et klart program hvor man vet hva man er uenig i, enn et uklart program hvor man overhodet ikke blir gitt garantier for noe som helst.

Ikke forutsetninger for Sovjet og Norge

Det er altså et åpent spørsmål hva AKP skal bygge teoriene om sosialismen på. Det som må være minstekravet er at vi til dette landsmøtet blir i stand til å oppsummere at Norge, og andre land i den høyt utvikla delen av kapitalismen må bygge på andre forutsetninger både om økonomi, internasjonal handel og andre produktjonsforhold enn land i den tredje verden. Her mener jeg FPP går i kryss. Grunntonen i mindretallsforslaget er at Norge er et høyt utvikla kapitalistisk land, som pga. utvikla produktivkrefter raskt vil kunne oppheve motsigelsen mellom andsarbeid og manuelt arbeid. Videre at den norske arbeiderklassen har store muligheter til å befeste makt eller en sosialistisk revolusjon og organisere seg som herskende klasse. FPP har et uklart forhold til dette spørsmålet og vurderer sosialismen i Sovjet (fra 1917-) og sosialismen i Norge etter samme målestokk. Dette må føre til to grove feil (minst). For det første gjør en sosialismen i Sovjet

PEN

urett. Produksjonsutstyret i Sovjet var lavt utvikla. Likevel bygde den sovjetiske revolusjonen på at arbeiderklassen skulle gripe makt direkte, knuse den gamle staten, og gjøre sovjetene til statsorgan.

Problemen dukka raskt opp. Arbeiderklassens kulturelle nivå var lavt (Lenin col. w. 33, s. 487), og økonomien var lavt utvikla. At Stalin mobiliserte arbeiderklassen som produsenter og ikke som herskende klasse blir langt mer forståelig, sjøl om dette er en av de viktigste grunnene til kontrarevolusjon seinere.

For det andre kommer FPP opp i et annet problem som bygger på den samme uhistoriske forståelsen for sosialismen. Norge har en arbeiderklasse med et helt annet kulturell nivå. Problemet for den norske arbeiderklassen er at den er gjennomsyra sosialdemokratisk. Norge har dessuten meget høyt utvikla produktjonsutstyr. Det er ikke umulig å innføre 6-timersdagen i Norge i dag. Hva kan ikke da bli mulig dersom produktivkreftene blir frigjort gjen-

nom en sosialistisk revolusjon?

Fordi FPP setter likhetstegn mellom den norske og den sovjetiske sosialismen blir den norske arbeiderklassens ressurser sterkt undervurdert.

FPP tar opp flerpartisystem, yringsfrihet og streikerett. Dette blir innholdet i det proletariske demokratiet. Problemet med FPP er at det legger ensidig vekt på demokratiske retter, uten å snakke om det karakteristiske ved klassesdiktaturet.

Det norske samfunnet ser i dag helt annerledes ut enn bare for 20-30 år siden. Partisystemet er ved å utspille sin rolle. Sjøl den sosialdemokratiske Maktutredninga har stadfesta at Stortinget ikke har den reelle makta i vårt land. Valgene er en farse, en Gro-Kåre-forestilling.

Masseorganisasjonene har satt et nytt preg på det norske samfunn. Det er i disse massene utøver sin aktivitet, ikke i partiene.

Det er ikke denne virkeligheta FPP bygger sine teorier om den norske sosialismen på.

KB i KK
14.6 (utdrag)
VIKTIG!
Hvilke
forutsetninger
KB mener
sosialismen
i Norge kan
bygge på.

En kritikk
av KB,
fra KK 6.6

Kva er revolusjonært?

Innlegg i Klassekampen den siste tida har marknadsført Kjersti Botnedals (KB) alternative forslag til kapittel 5 i partiprogrammet som meir revolusjonært og korrekt enn programkomitefleirtalet sitt framlegg. Eg er heilt usamd i dette. Etter mitt syn vil eit eventuelt vedtak av KBs framlegg være eit stort tilbakesteg for ml-rørsla i Norge, fordi konkrete analyser og forpliktande formuleringar om sosialismen då vil bli erstatta av «revolusjonær» retorikk og allmenne vendingar.

Ei sak er at KB sitt framlegg ikkje tek stilling til så grunnleggjande saker som at revolusjonen må leiast av eit kommunistparti, byggje på ein einskapsfront og være væpna. Dette er sannsynlegvis manglar som kjem av at framlegget er dårleg gjennomarbeidd.

Det som er verre er at framlegget ikkje klarer å være konkret, ikkje maktar å vise konkrete løysingar på dei problema som må løysast av partiet og arbeidar-

klassen under bygginga av sosialismen.

Døme på dette: Avsnitt 5.2., som heiter «særtrekk ved sosialismen», behandlar t.d. kampen mot kontrarevolusjonen slik: «De revolusjonære massene må aldri godta å la seg avspise med lovnader om 'mer makt siden'. De revolusjonære massene må sjøl ta makta og ansvaret for kampen for kommunismen.» Vel og bra, men korleis? Med kva metodar skal klassekampen under sosialismen førest? Dette seier KB svært lite om.

Videre seier avsnittet om den sosialistiske økonomien (5.3.) at denne «bygger på planøkonomien». Rettare ville det vel være å skrive at den sosialistiske økonomien byggjer på at dei viktigaste produktjonsmidla vert gjort til samfunnseigedom, at sosialistiske produktjonsforhold blir innført. Når KB berre så vidt er innom eigedomstilhøva under sosialismen blir grunnlaget for avsnittet svært tynt. Og då går det og an å skrive slike ab-

surditeter som «jordbruket og fiskeriet vil pga. dei geografiske problema være vanskeleg å gjera til statsdrift umiddelbart etter revolusjonen.» (Mi understr.) Om KB verkeleg meiner at geografien er hovudsaka her må ho grunngi det!

Generelt ber KB sitt framlegg preg av allmenne formuleringar som ikkje seier så mykje. T.d. «Fra starten av må det arbeidende folketa del i statsstyret på alle nivå. Dette vil seie arbeidar kontroll på alle plan i staten og verksemda.» Utan at slike formuleringar blir konkretiserte, er dei ingenting verdi! KB må gjerne prøve å konkretisere dette og!

I motsetning til KBs framlegg gir fleirtallsframlegget konkrete anvisningar på korleis slike problem skal løysast, og det innafor ei ramme som er meir marxistisk enn KBs rrrrevolusjonære proklamasjonar.

Gudmund Valderhaug

Pål Steigan tar til møte 12.7. Han framhever arbeidsdelinga (klassedelinga) som et objektivt hinder for at arbeiderklassen kan ta makta direkte. PS mener at teknologien (produktivkreftene) ikke er utvikla så langt KB forutsetter, og at KB ikke ser det som viktig å utvikle dem. Derfor blir KB utopisk, hevdar han.

Av PÅL STEIGAN

Derimot har det skjedd noe annet i komiteen. Den har delt seg i et flertall og et mindretall, der mindretallet har samla seg rundt et forslag fra Kjersti Botnedal. Dette nye forslaget står i klar motsetning til flertallsforslaget, men det har ingen klar tilknytning til de diskusjonene som har vært i partiet på grunnlag av PPU-83. Det er derfor nødvendig å si noe om de viktigste meningsforskjellene slik jeg oppfatter dem.

Et nøkkelford i KBs forslag er ordet direkte. Hun sier at arbeiderklassen skal ta makta direkte, og ikke «overlate» den til noen andre. Etter hennes mening, slik den kom fram på komiteens møter, går flertallet inn for at byråkratiet skal ta over makta. Dette er sjølsagt en helt uriktig framstilling, men samtidig er det klart at det er en nokså skarp motsigelse mellom KBs forslag og flertallets.

Klasser

Sjølsagt ønsker vi at arbeiderklassen skal ta makta mest mulig direkte, uten mellomledd. Men i motsetning til KB mener vi at det finnes store objektive hindringer for at arbeiderklassen kan klare det med det første. Det er nettopp disse hindringene, som ligger i arbeidsdelinga, som gjør at samfunnet og så etter revolusjonen vil være delt i klasser. Dersom det var mulig å gjøre slik som KB sier, så ville arbeiderklassen langt på vei ha vært i stand til å oppheve seg sjøl som arbeiderklasse, og det objektive klassegrunnlaget for et nytt borgerskap ville langt på vei

© Kjersti Botnedal skyter over målet når hun kritiserer flertallet i prinsippprogramkomiteen for ikke å ville sikre arbeiderklassen makta, skriver Pål Steigan. Men han mener mindretallets forslag er utopisk og idealistisk når det snakker om «direkte makta». Kjersti Botnedals artikler sto i Klassekampen 14. og 18. juni.

ha vært fjerna. Hvorfor? Jo, fordi dersom produsentene også blei de faktiske administratorene, så ville jo arbeidsdelinga mellom manuelt arbeid og åndsarbeid langt på vei være oppheva. Og hvis produsentene

faktisk kunne klare seg mer eller mindre uten et sjikt av administratorer, så ville til et nytt borgerskap mer eller mindre vært spilt ut over sidelinja.

Partiet

Det samme vil gjelde partiet. I den grad arbeiderklassen direkte og uten mellomledd kunne ta makta over stat og produksjon, i samme grad ville sjølsagt partiet bli overflødig. Jeg sier det derfor ikke som noen penneglipp fra KB at hun i ett av utkastene sine skreiv om at masseorganisasjonene ville bli viktigere enn partiet. Dette er et konsekvent uttrykk for den teoretiske modellen hun legger til grunn. Det som er inkonsekvent er at KB fortsetter å snakke om «partiets ledende rolle» og at «klassekampen fortsetter». For KBs modell betyr at klassene og dermed klassekampen langt på vei er avskaffa og at behovet for partiet (i og med arbeiderklassens direkte makta) langt på vei er oppheva.

KB skyter over målet når hun kritiserer flertallet

for ikke å ville sikre arbeiderklassen makta. Sjølsagt vil vi at arbeiderklassen skal ha makta, men vi mener det er en bjørnetjeneste mot arbeiderklassen å innbille den at det vil bli mulig å klare seg uten eksperter, administratorer og byråkrati. Ja, vi mener at en slik innstilling vil avvapne arbeiderklassen ideologisk, og hindre den i å se de objektive røttene for et nytt borgerskap. I ly av teorien om «direkte makta» kan arbeiderklassens representanter lett bli gislere for byråkratiet. Slik sett er det klare forbindelser til norsk sosialdemokratisk tradisjon i forestillinga om hvor lett det er å skape den «direkte makta».

Teknologi — kunnskap

Når KB skal argumentere konkret for hvorfor «direkte makta» er lettere å gjennomføre i Norge enn i andre land som har forsøkt å utvikle sosialismen, så viser hun til det høye teknologiske nivået og det høye kunnskapsnivået i Norge. Det er klart at dette er positive faktorer, som vil kunne øke graden av virkelig direkte makta, men KB forenkler likevel svært mye. Det er fortsatt et stort gap mellom arbeiderklassens og byråkratiets muligheter til å beherske helheten i produksjonen. Men KB stoler veldig mye på et høyt utviklingsnivå på produktivkreftene, ja en kan si at hun forutsetter et langt høyere utviklingsnivå enn de faktisk har i dag. På samme tid er det ingenting i hennes modell som tar sikte på å utvikle produktivkreftene. Utvikling av sosialismen framstilles ikke som blant annet en kamp for å skape det materielle grunnlaget for et

samfunn på et høyere nivå, men en kamp for å utvikle ideer.

Utopisk

Slik sett er mindretallets forslag et utopisk og idealistisk, en moderne variant av den utopiske sosialismen. I argumentene for mindretallets forslag blir det blant annet vist til «Staten og revolusjonen» av Lenin. Ja, det er ei bra bok, som mange bør lese. Den inneholder mye god analyse. Men vi er nødt til å vurdere om en del av de konkrete forslagene som Lenin kommer med der har bestått historias prøve. Han snakker f.eks. om at det etter revolusjonen ikke trengs særskilte væpnede styrker. (Hvis det er vår linje, hvorfor snakke om partiets ledende rolle i hæren?). Men hva gjorde Lenin i praksis da bolsjevikene tok makta? Jo, de bygde opp både en hær, et hemmelig politi og et statapparat som var svært forskjellig fra ideene i «Staten og revolusjonen». Og hvis vi går fram til Stalin er avstanden enda større. Mye taler for at bolsjevikene gikk altfor langt i motsatt retning. Men når de ikke satte ideene fra «Staten og revolusjonen» ut i livet, kan vi ikke laste dem for en manglende vilje til å gjøre det. Det var virkeligheten som tvang dem til å innse at veien fram til kommunismen var ganske annerledes vanskelig og kronglete enn det de hadde forestilt seg.

Dette trurde jeg vi hadde oppsumert, blant annet i tesen om at klassekampen fortsetter. Men dersom mindretallets forslag vinner fram, så betyr det egentlig at vi har lært forferdelig lite av sosialismens erfaringer etter 1917.

En litt teoretisk artikkel 14.8 om arbeidsdelinga. Svar fra Pål Steigan på neste side.

Hva betyr arbeidsdelinga under sosialismen?

I sin første artikkel i polemikken mot mitt alternative utkast til sosialismekapittel i AKPs prinsippprogram greier Pål Steigan å definere dette innafor «den moderne utopisk-sosialistiske tradisjon». Jeg velger å gå litt grundigere inn i debatten før jeg plasserer PS i en «tradisjon». Programdebatten er tjent med et litt åpnere forhold til teoretiske studier, og ikke minst ville vi være tjent med å se programdebatten som del av studiene av «Kapitalen». Jeg skal prøve å gjøre mitt til å gjøre debatten mer vitenskapelig.

Fordi KK-innlegg skal være korte vil jeg i flere innlegg ta opp følgende begreper som har dukka opp i debatten: arbeidsdeling, byråkrati/eksperter, teknologi og demokrati. Begrepene brukes i hytt og pine, vi er tjent med avklaring av hva vi legger i dem.

Marx beskriver arbeidsdelinga i samfunnet som to forskjellige arbeidsdelinger

(Kapitalen, vol 1, del 2 Oktober, s. 217–220). «Arbeidsdelingen i manufakturen forutsetter at produksjonsmidlene er konsentrert i en kapitalists hånd, mens arbeidsdelingen i samfunnet forutsetter at produksjonsmidlene er splittet opp mellom mange innbyrdes uavhengige vareprodusenter.» Marx beskriver disse to arbeidsdelingene i kapitlene,

11, 12 og 13. Noe av poenget hans i denne framstillingen er å få fram at arbeidsdelinga i bedriftene er jernhard. Arbeideren blir satt til å utføre delarbeider og manuellt arbeid, kapitalisten åndelig arbeid og planlegging/ledelse (grovt sett). Det er et sentralt poeng hos Marx at denne arbeidsdelinga i bedriften tilhører den kapitalistiske produksjonsmåten, at det tekniske grunnlaget på langt nær krever denne arbeidsdelinga. Mye av diskusjonen om arbeidskraftas utbytting, spesielt avsnittene om relativ merverd legger vekt på hvordan kapitalisten kan trekke mest mulig merværdi ut av arbeideren gjennom å øke arbeidsintensiteten.

På den andre sida har vi altså den samfunnsmessige arbeidsdelinga som utvikles anarkistisk.

I den sosialistiske teoridebatten har en lagt mest vekt på planøkonomien i samfunnsmessig forstand. Hvordan få en produksjon som tilfredsstiller folks behov og samtidig opphever skillet mellom f.eks. kvinner og menn, by og land intellektuelle og manuellt arbeid. Studiet av organiseringa av den interne bedriftsstrukturen har en så godt som overlatt til borgerskapet.

Når PS i sin artikkel 12. juli sier at det er objektive hindringer «... som ligger i arbeidsdelinga, som

gjør at samfunnet også etter revolusjonen vil være delt i klasser». Framviser han et bevisstløst forhold til begrepet arbeidsdeling. Når han bombastisk slår fast at dersom mindretallets forslag vinner fram «så betyr det at vi har lært forferdelig lite av sosialismens erfaringer etter 1917» er dette debatt-manipulering. Forslaget mitt legger i tillegg vekt på andre historiske oppsummeringer enn de han legger vekt på. Hvem som i siste instans har vært best til å oppsummere erfaringene vil det vel ta noen år til å stadfeste. Pål. Å organisere arbeiderklassen som herskende klasse greide ikke Sovjet-staten. I denne sammenhengen er det interessant å merke seg at Lenin (i col.works bind 27, s.259) lovpriser organisasjonsteoretikeren Taylor. Taylor er organisasjonsteoriens grunnlegger. Han er den første som setter utbyttinga av arbeidskrafta ved økt arbeidsintensitet i system. Dersom Sovjetstaten overtok den kapitalistiske produksjonsmåten på dette feltet – måtte det ikke da gå galt? I hvertfall må vel dette området være et viktig felt for AKP å undersøke, og ikke bare avvise av partiformannen som «objektive hindringer».

Kjersti Botnedal

KB skiller mellom

a) arbeidsdelinga mellom murere, snekkere osv,

b) arbeidsdelinga mellom klassene.

Den siste er spesiell for Kapitalismen, den må vi prøve å oppheve under Sosialismen. Vi må organisere produksjonen slik at

ikke nye borgere vil herske. KB vil ha sosialistiske produksjonsforhold, der arbeiderklassen både produserer og hersker.

ARBEIDSDDELING OG ORGANISASJONSTEORI (KK 20.8)

1

I en artikkel 14. august går Kjersti Botnedal videre på sin argumentasjon om arbeidsdelinga under sosialismen. Hun siterer Marx om arbeidsdelinga i den kapitalistiske bedriften og trekker følgende slutning: «Det er et sentralt poeng hos Marx at denne arbeidsdelinga i bedriften tilhører den kapitalistiske produksjonsmåten, at det tekniske grunnlaget på langt nær krever denne arbeidsdelinga.»

Jeg tror at dette er en uriktig sammenfatning av Marx sitt syn. I «Forordet til kritikken av den politiske økonomien» skriver han at de produksjonsforholda menneskene inngår med hverandre i produksjonen er «uavhengig av deres vilje» og at de «samsvare med et bestemt nivå i utvikling av deres materielle produktivkrefter».

Som vi ser knytter Marx her arbeidsdelinga i produksjonen nært til nettopp produktivkreftene. Jeg er enig med Kjersti Botnedal i at vi bør diskutere dette mest mulig vitenskapelig. Og da kommer vi ikke unna det faktum at det var dette Marx hevda gjentatte ganger.

KB kritiserer Lenin fordi han angivelig lovpriste orga-

2

nisasjonsteoretikeren Taylor. Hun antyder at dette kan bidra til å forklare klas-sedelinga i Sovjetstaten. Sann jeg forstår henne var det altså en organisasjonsteori som så og si satte seg igjennom overfor samfunnet. Jeg oppfatter dette akkurat stikk motsatt. Når Lenin kunne finne noe nyttig hos Taylor var det fordi Lenin og Taylor sto overfor samme typen teknologi. I et samfunn der produksjonen bygger på masseproduksjon i store serier, krever det at enkle arbeidsoperasjoner gjentas i det uendelige. Dette gjelder enten bedriften eies av kapitalister eller av proletariatet. Ingen organisasjonsteori kan endre på dette. Det er ikke teoriene som strukturerer samfunnet, tvert om er teoriene bare mer eller mindre gode gjenspeilinger av de materielle forholda i samfunnet. Det er ikke menneskenes bevissthet som skaper deres tilværelse, men omvendt, deres samfunnsmessige tilværelse som skaper deres bevissthet.

Hvis jeg har rett i dette betyr det at sjøl om arbeiderklassen erobrer makta over staten, så vil den i lang tid fortsette å være nettopp en

3

arbeiderklasse som bruker mesteparten av tida si på den rene produksjonen. Det betyr at det materielt i samfunnet vil eksistere et objektivt grunnlag for klassesedeling, og dermed også for klassekamp. Jeg tror ikke

4

mye på den «direkte makta» i et samfunn der f.eks. 4/5 av befolkninga må jobbe 10 timer i døgnet på jorda for at samfunnet skal ha nesten nok å spise.

Hvis KB har rett burde det være mulig å lage en avansert organisasjonsteori som kunne avskaffe klasse-skillene med gang uten hensyn til hvilket nivå produk-

5

tivkreftene er på. I så fall ville det være meningsløst å fortsette å snakke om klasser og klassekamp. I så fall er også ånden overordna mateien. Og da er det nok flere ting i vår teori som trenger en justering.

Pål Steigan

ARBEIDARKLASSEN OG TEKNOLOGIEN (KK 24.8)

1

I utkastet sitt til prinsipp-program (kap.5) hevdar fleirtalet at utvikling av produktivkrefter og ny teknologi er eit vilkår for arbeidarklassen si makt. (Dette gjeld i endå større grad for kvinnene, det kjem eg attende til i eit anna innlegg). Iflg. fleirtalet skal arbeidarklassen gradvis trekkjast med i styringa. Trass i at arbeidarklassen tydelegvis ikkje er tiltenkt særleg makt etter revolusjonen, byggjer ein likevel på ein føresetnad om at teknologien vert utvikla til fordel for arbeidsfolk (!). Ved hjelp av ny teknologi skal ein setjast i stand til «å konkurrere med ekspertane», og tilmed «taka stadig større direkte del i statsadministrasjon og produksjon».

Kva veg den teknologiske utvikling atek under sosialismen er eit spørsmål om klassekamp. Eit vilkår for at teknologien vert utvikle og brukt til arbeidsfolk sitt beste er at arbeidarklassen har makta over staten og produksjonen. Utvikling av ny teknologilegg grunnlaget for å fjerne skillet mellom åndsarbeid og kroppsarbeid, seier fleirtalet. OK, men kven andre enn arbeidarklassen har interesse av å oppheve arbeidsdelinga? Den borgarlege ekspertisen som fleirtalsforslaget tillegg stor makt, vil sjølvsagt ikkje utvikle teknologien i denne retninga. Det er jo nettopp

2

deira «åndelege» kunnskap, og det at dei er åleine om denne kunnskapen, som er grunnlaget for dei mektige posisjonane fleirtalet vil gje dei. Evt. ekspertise rekruttert frå arbeidarklassen vil truleg heller ikkje vere drivkraft i ei slik utvikling. Utan at arbeidarklassen har den direkte makta over produksjonen er det i beste fall pokerspel å satse på at teknologien vert utvikla i retning oppheving av arbeidsdelinga.

For å sjå korleis denne linja vil arte seg i praksis, kan det vere nyttig å gå inn på korleis den nye teknologien fungerer andsynes arbeidsdelinga i dag. Under kapitalismen har den nye teknologien langt frå berre medført arbeidsløyse, slik ein gjerne kan få inntrykk av. ADB (administrativ databehandling) som vel dei fleste større bedrifter og offentlege instansar har innført for lenge sidan, har skapt ein ny type arbeid for store delar av arbeidarklassen. Innan kontor-sektoren der eg sjølv har sett automasjon på nært hald, har teknologien fjerna rutineprega arbeid som syssette mange til fordle for rutineprega arbeid som syssette færre. Det «interessante» og «åndeleg meningsfylte» arbeidet har gått til grupper som også tidlegare hadde slikt arbeid. Datamaskiner må matast – truleg også under sosialismen. Dataregistrering, an-

3

ten det gjeld gammaldags punching eller direkte registrering på terminal, vert utført av kontorproletariatet. Anten ein registrerer data på heiltid eller nyttar terminal som reiskap i anna type arbeid, trur eg dei aller fleste kontorarbeidarar vil vere samde i at den nye teknologien ikkje har rokka ved arbeidsdelinga.

Innan arbeidslivet dreier den teknologiske revolusjonen seg om innføring av nye og stadig betre reiskapar. Teknologien i seg sjølv vil aldri fjerne korkje arbeidsdeling eller klassar sjølv om enkelte vil tilleggje han nærmast guddommelege eigenskapar. Om sekretæren skriv ut sjefen sine diktat og forordningar på skrivemaskin eller tekstterminal er fullstendig likegyldig for deira innbyrdes stilling. Poenget er at sjefen får sekretæren til å jobbe raskare, billigare og betre dess meir avansert reiskapen er. Fro at tekst-terminalen skal tene sekretæren sine interesser, må sjefen og sekretæren ganske enkelt byte plass.

Tenkjer ein seg alle noværande kontorfunksjonar overflødiggjort ved hjelp av meir avansert kommunikasjonsteknologi, vil det likevel finnast ei rekkje funksjonar/jobbar slik at ein framleis kan ha same arbeidsdelinga. det er ikkje nivået på teknologien som avgjer dette, korkje under kapita-

4

lismen eller sosialismen. Det er i begge tilfelle eit spørsmål om makt, produksjonsforhold og klassekamp.

Arbeidarklassen kan ikkje vente på å bli tildelt stadig meir makt etterkvart som teknologien vert utvikla. Dette er å stille sakene på hovudet. Arbeidarklassen tek makta gjennom revolusjonen for m.a. å skape ei teknologisk utvikling som kan vere med å leggje grunnlaget for kommunismen. Eit vilkår for ei slik utvikling er at skapar krafta og dei enorme kunnskapen om produksjonen som arbeidarklassen sit inne med, vert frigjort. Dette krev ei kraftig revolusjonering av produksjonsforholda, og kan etter

5

det eg kan sjå berre skje når arbeidarklassen sjølv sit ved roret i produksjonslivet. Fleirtalet ser bort frå dette, ser bort frå at det er arbeidsfolk som har den verkelege kunnskapen om produksjonen og samfunnet. Det er deira kunnskap som er avgjerande for at teknologien vert utvikla og brukt som middel i kampen for kommunismen, ikkje ekspertane sine.

Linja med gradvis meir makt trur eg faktisk ikkje vil ha meir å seie for arbeidarklassen enn det sosialdemokratiske «kravet» om auka medbestemmelse og medansvar.

Eli Winjum

Eli Winjum står på omtrent samme syn som Kjersti Botnedal. Dette innlegget går mere på teknologi og klassekamp enn på arbeidsdelinga. Viktig!

Prinsippprogramutkasta har begge store feil

Dersom sosialismen skal utvikle seg i retning av kommunisme og ikkje mot ein ny type kapitalisme, krev det:

1. At revolusjonen veltar grundig om på gamle strukturar, at arbeidarklassen grip makta så allsidig at ei vidare revolusjonar utvikling faktisk blir mulig.

2. At partiet følger linja med å leie opprør nedafrå for å avskaffe privilegier og bryte ned skille, omskape økonomien og oppheve arbeidsdelinga.

Mindretallet har best program på det første punktet, mens fleirtalet er utrolig defensivt. Ein ting er at det er umulig i lang tid å halde makta uten mellomledd, uten byråkrati og eksperter. Men det er fullt mulig å trekke store delar av arbeidarklassen med i styringa av kvar bedrift og kvart lokalsamfunn. Det må gå an å slå fast at arbeidarklassen som kollektiv skal stå for dei store og sentrale vedtaka. Det

må gå an å få fram at dette krev radikal omlegging av produksjonsforholda på bedriftene og styringsformene i staten. At byråkratar og eksperter vil ha ei slik stilling at dei heilt sikkert vil utvikle egne interesser og streve etter makt, gjør berre dette enda viktigare.

Når det gjeld det andre punktet, har fleirtalet uten tvil ein betre heilskaplig teori om sosialismen enn mindretallet. Dessverre fell det rett i at Botnedal framstiller sosialismen som ein kommunistisk utopi. Dessverre inneheld fleirtalet sitt sosialismebrygg lite som peiker fram mot det kommunistiske samfunnet. Vegen dei strekar opp, er blokkert. Slik blir målet, kommunismen ein utopi hos fleirtalet.

Desse innvendingane gjeld avgjerande spørsmål i eit kommunistisk program. Hovedsaka no kan ikkje vere å velje mellom to utkast med

store prinsipp-feil. Hovedsaka er at det framlegget som brukes, blir gjennomsyra av den nye innsikten vi har vunne gjennom debatten, slik at organiseringa av arbeidarklassen som herskarklasse og den vidare revolusjoneringa av samfunnet nedafrå blir kjernesaker.

— Programfest at revolusjon er ei omveltning, ikkje ei rød forbehold.

— Programfest at meir og meir direkte makt må vinnes av arbeidare og kvinnene gjennom kamp nedafrå, hand i hand med at økonomien skapes om.

Så får det bli neste sak å sjå på ka for eit av utkasta som høver best for å få dette til. Det fine er at framlegga trass sine store feil, til saman har dei byggesteinane som skal til for eit program av riktig klasse.

Bright Kristensen

(KK 5.10)

*Bright Kristensen har prøvd å trekke noen konklusjoner i dette innlegget og det neste, på grunnlag av diskusjonen så langt.
Bør absolutt leses!*

Sosialismedebatt

i eit utføre

Eg er redd fleire enn eg ofte er mest enig med siste debattant i ordsiftet i Klassekampen om nytt prinsipp-program for AKP(m-l). Kjem dette av vakling og teoretisk forvirring? Eg har ei anna forklaring.

Dei har rett i det meste, begge partar. Botnedal og Winjum har rett når dei kritiserer fleitals framlegget for å målbera ei defensiv haldning til revolusjonen og organiseringa av arbeidarklassen som herskande klasse. Steigan og Ericsson har rett når dei kritiserer mindretalet for eit utopisk syn på klassemotsetningar og direkte arbeidarmakt i det sosialistiske samfunnet. Det betyr ikkje at nokon av fløyane råker blink i det det sjøl står for. (Også AP og Høe har rett i det meste — så lenge dei snakkar om kvitrande).

Etter mitt syn har sosialismedebatten til no gitt ny innsikt i heilt sentrale spørsmål.

Stikkord er:

— Eit nytt og dynamisk begrep om ka sosialisme er («Overgangssamfunnet»).

— Ein meir materialistisk teori om ka som er opphavet til nye klasseskilje under sosialismen («arbeidsdelinga»).

— Eit nytt begrep om partiet

sin rolle under sosialismen («partiet som leiår for klassekamp nedafrå»).

Dette er ikkje småtteri. Det er kjøtt og blod på Mao sin teori om å halde fram med revolusjonen under sosialismen. Og ikkje minst: Det er nøklar til truverdige svar når arbeidsfolk konfronterer AKP(m-l) med at sosialisme er nye utsugarar i godstolane til dei gamle.

Problemet er at begge framlegg — på kvar sin måte — bryt med denne nye innsikten. Begge går vekk fra kjernepunktet i teorien om å halde fram med revolusjonen.

Botnedal innbillar seg at det er mulig å skape eit perfekt proletært statsapparat som fullt og heilt svarer til arbeidarklassen sine interesser. Oppgåva blei da logisk å slå ring rundt dette, og sielt ikkje å kjempe for å bryte det ned.

Fleirtalet ser makt som noko som deles ut og overføres frå toppen av den same staten som arbeidarklassen har som mål å løyse opp gjennom press og kamp nedafrå.

Begge partar kjem altså nær å programfeste at den revolusjonære kampen — opprøret nedafrå — skal legges ned under sosialismen. Statsapparatet blir i begge tilfelle viktigaste utspring for utvikling og ending. Bot-

nedal sitt idylliske bilde av sosialismen minner på ein merkkelig måte om Stalin sin lite idylliske uuntakssosialisme. Harmoni og felles interesser råår grunnen. Kamp nedafrå for å revolusjonere produksjonsforhold og styringsformer og bryte ned byråkrati og arbeidsdelinga blir unødvendig, om ikkje direkte skadelig. Botnedals kritikk av fleirtalet for å sjå staten som ein molstnadar (KK i sommar) blir på denne bakgrunnen logisk nok.

Fleirtalet på si side kjem med sine ilggjetne formuleringar: — «Den revolusjonære regjeringa straks bryt ned viktige delar av det gamle statsbyråkratiet og erstattar det med eit nytt statsapparat. s. 58.

— «Når det er mogleg må makt og beslutningar overførast til det arbeidande folket direkte.» s. 58

— «Dei som gjer underordna og rutineprege jobbar blir frigjorte til å skolere seg slik at dei kan konkurrere med ekspertane.» Her er ut-siktpunktet konsekvent på toppen. Subjektet er regjeringa. Den som ser ka som er «mogleg» og ka som kan «overførast» bor heilt tydeleg på toppen. «Konkurransen» (olympisk kappestrid på nøytrale vilkår?) avgjør når arbeidsdelinga kan mjukkes opp. Filosofien med meir sosialdemokratisk enn kom-

munistisk. Godt at andre formuleringar i framlegget om klassekampen under sosialismen peiker i rakt motsett lei.

Korleis kan fleirtalet hamne i dette utføret? Plassen tillet knapt meir enn ein påstand. Fleirtallet mislykkes i forsøket på ein dialektisk analyse av forholdet mellom klassekampen og utviklinga av produksjonen som grunnlag for å bryte ned klasse- og (samfunnsmessige) kjønsskilje, og oppheve arbeidsdelinga mellom manuelt arbeid og åndsarbeid. Hos fleirtalet er ikkje

klassekampen nedafrå, bygd på objektive interesser og konflikter, den viktigaste drivkrafta i omdanninga. Det er produktivkreftene meir eller mindre isolert. Da er det logisk at «nokone» må sitte høgt på strå og gi klarsignal nedover: No er tida moden: No kan dekkar trø til og sage over den greina vi sit på. (Var ikkje Lenin inne på at mekanisk materialisme og subjektiv idealisme heng i hop?)

Brigt Kristensen

(KK 2.10)

TOM SIDE